

Täysistunto

Tiistai 23.10.2018 klo 14.06—18.17

10. Hallituksen esitys eduskunnalle museolaiksi ja laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 194/2018 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Mikäli puhujalistaa ei ehditä annettussa ajassa käydä loppuun, asiakohdan käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan tämän päivän istunnossa muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Jos keskustelu asiasta puolestaan päättyy ennen sille varatun määräajan päättymistä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan, 11. asiakohtaan.

Keskustelu

17.36 **Riitta Mäkinen sd:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle museolaiksi ja laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta on osa esittävän taiteen ja museoiden rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistusta. Yleiset perustelut lain uudistamiselle ovat olemassa, ja on hyvä, että esittävän taiteen ja museoiden rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistusta valmistellaan nimenomaan yhtenä kokonaisuutena. Voisi olla tervetullutta käydä laajempaakin keskustelua siitä, millaiset kokonaisvaikutukset uudistuksella tulee lopulta olemaan ja kuinka käy mahdollisten taloudellisten vaikutusten: tulevatko ne siirtymään tulevalle hallituskaudelle. Haluan tässä osaltani nostaa esille sellaisia huolenaiheita, joita etenkin tuolla kuntakentällä on herännyt liittyen nykyisten olemassa olevien toimijoiden tulevaisuudennäkymiin.

Monien kaupunkien kulttuuritoimessa museoiden rooli on keskeinen. Niiden toiminnan laadukkuudesta ja kehittämisestä halutaan kantaa vastuuta, ja luottamushenkilöt ovat valmiita kohdentamaan merkittäviä taloudellisia panostuksia niiden ylläpitämiseen myös tulevaisuudessa. Yleisen hyvinvoinnin, sivistyksen ja kasvatuksen ohella museotoiminta voi olla myös merkittävä elinvoimatekijä. Monista syistä kunnat toteuttavat ja ovat aikomuksissa toteuttaa myös merkittäviä peruskorjausinvestointeja pyrkiessään huolehtimaan siitä, että museoiden näyttely-, työ- ja yleisötilat sekä kokoelmien hoitoon ja säilytykseen tarkoitettut tilat ovat tarkoituksenmukaisia, aivan kuten pykälän 8 kohdan mukaan edellytetään tehtävän.

Museo- ja kulttuuritoiminnan pitkäjänteinen kehittäminen kuitenkin edellyttää, että toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja etenkin sen rahoituspohjan riskejä pystytään ennakoimaan mahdollisimman hyvin. Tämä korostuu toiminta- ja taloussuunnitelmissa,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 105/2018 vp

joissa tarkasteluväli ulotetaan pidemmälle aikavälille. Toimintaympäristön vakauden ja ennustettavuuden näkökulmasta aikomus muuttaa valtionosuuksia määräaikaisiksi ei ole ongelmaton. Se voi osaltaan paitsi pirstaloita jo rakentuneita kokonaisuuksia myös hidastaa rahoituspäätösten tekemistä. Lakiesityksessä on havaittavissa muutamia epämääräisyyksiä suhteessa arviointikriteereihin, joilla avustuskelpoisuutta arvioidaan, sekä suhteessa arviointiprosessien läpinäkyvyyteen.

Museolain 3 §:n 1 momentissa opetus- ja kulttuuriministeriö päättää museoiden hyväksymisestä valtionosuuteen oikeutetuksi valtion talousarvion rajoissa. Ja edelleen: valtionosuuksien edellytykset täyttäviä uusia museoita voidaan hyväksyä valtionosuuden piiriin vain rajoitetusti eikä myöskään henkilötyövuosia voida välttämättä vahvistaa täysimääräisesti toteutuneiden henkilötyövuosien mukaisena. [Puhemies koputtaa]

Otan uuden puheenvuoron kohta, kiitos.

17.39 Pia Viitanen sd: Arvoisa puhemies! Paitsi että tässä on kyse museolain muuttamisesta, tässä on oikeastaan kysymys myös siitä valtionosuusjärjestelmästä museoiden, teattereiden ja orkestereiden osalta, jota parhaillaan on valmisteltu. Työryhmä on istunut, ja tiettyjä linjoja on sen jälkeen vedetty ja osa linjoista jäänyt vielä vetämättä liittyen tietenkin tähän erääseen ongelmaan kaiken kaikkiaan järjestelmän rahoituksen suhteen.

Kaiken kaikkiaan yhdyn siihen näkemykseen, minkä kuulin edellisen puhujan hienosti sanovan, että museoilla on tärkeä merkitys yhteiskunnassamme, ja niin on myös teattereilla ja orkestereilla ja ylipäätään koko kulttuurilla. Sillä on merkitystä paitsi itseisarvona myös henkisen hyvinvoinnin vahvistajana, ja nykyisin entistä enemmän tiedämme myös siitä, kuinka paljon kulttuurilla ja sen ylläpidolla on merkitystä siinä, että ihmiset voivat jopa fyysisesti paremmin, ja tietenkin sillä, että meillä on elinvoimainen kulttuurilaitosverkosto ja kulttuuritarjontaa paljon ympäri Suomea, on iso merkitys myös aluetaloudelle, työllisyydelle, kaikelle tälle. Eli kaiken kaikkiaan kulttuurin edistäminen on hyvin tärkeää tässä yhteiskunnassa.

Meidän tulisikin mielestäni, puhemies, nähdä tänä päivänä luova talous ja myös kulttuurin ja taiteen merkitys ylipäätään yhteiskunnassa isommalla skaalalla kuin tänä päivänä näemme, sillä minä uskon vakaasti, että sieltä löytyy paljon lääkkeitä niin työllisyyteen ja elinvoimaan kuin sitten niihinkin kysymyksiin, mitkä liittyvät ihmisten hyvinvointiin ja siihen, että on todella hieno asia, jos jokainen ihminen voisi kulkea käsi kädessä kulttuurin kanssa ja sitä kautta saada luovuutta elämäänsä, saisi mahdollisuuden kohdata kulttuuria ja myös itse olla luova toimija ja tällä tavalla kokea henkistä hyvinvointia tulevaisuudessa.

Mutta, puhemies, viittasin tähän valtionosuusjärjestelmän kehittämiseen kaikkiaan. Nythän tämän työryhmän työ on tehty, ja siellä on tehty tiettyjä uudistusesityksiä. Siellähän oli yhtenä esimerkkinä tuossa matkan varrella muun muassa pelko, että Tampereen Työväen Teatteri olisi menettänyt pari miljoonaa tukiaan, minkä seurauksena olisi ollut kulttuurikatastrofi, ja onneksi tämä linjaus saatiin peruutettua ja ministeri Terho kertoi, että tätä ei viedä eteenpäin. Sen sijaan hallitus linjasi niin, että tätä uudistusta viedään eteenpäin rahoituksen puolelta museoiden osalta, ja varasi 7 miljoonaa tähän siten, että museot tulisivat saamaan ei ensi mutta seuraavana vuonna 4 ja vapaan taiteen ryhmät 3 miljoonaa. Sinänsä hyvä aina, puhemies, kun rahaa lisätään, mutta käytännössä pieni eikä vallan pienikään ongelma on se, että tähän kokonaisuuteen ei ole nyt rahaa tulossa tarpeeksi lisää. Jos haluamme satsata kulttuuriin, me tarvitsemme lisärahoitusta. — Puhemies, voisin tulla ihan hieman jatkamaan puheenvuoroa, jos sallitte. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 105/2018 vp

Niinpä, puhemies, koska tätä uudistusta yritetään viedä pienin resurssein eteenpäin, on edessämme valitettavasti näkymä, että asiat eivät tule tällä ratkeamaan, ja tässä kokonais-uudistuksessa on vielä kokonaan ulkopuolelle jätetty teatterit ja orkesterit, niin sanottu esittävä taide, koska siihen näitä lisämiljoonia, joita väistämättä tarvittaisiin, jotta uusi järjestelmä voisi toimia, ei ole löydetty.

Haluaisin nyt heittää sellaisen ajatuksen tässä esiin, mistä olen puhunut usein: Kaiken kaikkiaan kaikki rahat, mitä kulttuuriin satsataan, ovat valtiontalouden kokonaisuudessa hyvin pieni summa. Ne ovat hyvin pieni summa. Olen usein sanonut, että jos valtiontalouden määrärahat ovat rantapallon kokoisia, niin kulttuurin rahat siitä ovat pingispallon kokoisia, ja vaikka vetäisimme valtiontaloudellisista syistä koko pingispallon pois, se ei sitä rantapalloa pelastaisi, vaan päinvastoin ilmat lähtisivät. Siksi meidän kannattaisi yhteisesti nyt panostaa kulttuuriin ja toteuttaa tämä kauan toivottu valtionosuusuudistus. Jotta voisimme tehdä sen, me tarvitsisimme väistämättä lisämiljoonia, niin että saisimme tätä uudistusta eteenpäin myös teatterin ja orkesterien osalta ja saisimme myös näille vapaille ryhmille lisää resursseja. Siellä on huoli noussut siitä, että vaikka nyt toivotusti tulee lisää, tähän tilanteeseen nähden se on auttamatta liian pieni summa, ja siksi kokonaisrahoitusta tarvitaan enemmän. Minä toivoisin, että me voisimme tehdä niin — koska olen usean edustajan kanssa eri puolueista tästä asiasta puhunut, ja siellä on halua nähdä kulttuurin merkitystä — että jollain tavalla yhteisvoimin parlamentaarisesti toteaisimme sen, että me tarvitsemme kulttuuria ja kulttuuri ja taide ansaitsevat tietynlaisen tätä päivää suuremman tuen myös valtion puolelta, ja että voisimme sitoutua siihen, että tästä talosta lähtisi päätös tai sana tai tahtotila siitä, että tämä valtionosuusuudistus viedään kunnialla maaliin.

Lisäresurssitarve kaiken kaikkiaan, silloin kun tätä työtä lähdettiin työryhmässä tekemään, oli sellainen, että tiedettiin, että lisää resursseja tarvitaan. Toimeksianto oli se, että tämä on tehtävä kustannusneutraalisti, jolloin kaikki totesivat, että vaikeaksi haaste käy, ja sitten kun työryhmän työ valmistui, niin nyt tämä mainittu 7 miljoonaa ollaan satsaamassa lisää, mutta ongelma on se, että arviot siitä, kuinka paljon tarvittaisiin, liikkuvat siinä 20—40 miljoonan tienoilla. Eli sinänsä ei iso raha mutta kuitenkin sellainen raha, joka selkeästi tarvittaisiin, että tämä uudistus saataisiin maaliin.

Halusin käyttää tämän puheenvuoron tässä yhteydessä, koska pidän tätä merkittävänä, tärkeänä asiana. Se, että voimme tukea museoita, orkestereita, teattereja ja vapaita ryhmiä ympäri Suomea, on hyvin tärkeää meille myös alueellisesti. Hyvin paljon esimerkiksi valtakunnallisesta kulttuurirahoituksesta menee automaattisesti pääkaupunkiseudulle, mutta hyvin paljon niistä rahoista, jotka tukevat tasaista aluekehitystä ja ympäri Suomea kaikkien ihmisten mahdollisuuksia olla kulttuurin ystävä, on juuri näitä rahoja, puhemies, joista tässä puhun, ja siksi toivon ymmärtämystä näille ajatuksille.

17.46 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa rouva puhemies! Monipuolisella museokennäällä on tärkeä rooli suomalaisen sivistyksen, kulttuurin ja tieteen edistämisessä. Museoiden merkitys myös kotiseuturakkauden ja kotiseututietoisuuden syventäjänä on ihan ilmeinen. Museot nostavat esille yhteiskunnallisesti tärkeitä ja ajankohtaisia asioita sekä lisäävät ihmisten hyvinvointia ja ymmärrystä maailmasta. Museoiden rooli vetovoima- ja kilpailukytekijänä on myös ymmärretty aiempaa paremmin. Ne eivät juuri missään enää ole pölyisiä ja tylsiä paikkoja.

Nykyään ihmisten vapaa-ajasta kilpailevat entistä useammat tahot, ja tähän ovat museot vastanneet hienolla tavalla. Hyviksi esimerkeiksi käyvät Museokortit ja monenlaiset yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 105/2018 vp

teistyökuviot koulutuskentän, eri järjestöjen ja yritysten kanssa. Tehtävillä lainsäädäntömuutoksilla tähdätään siihen, että myös valtio ja julkinen sektori ovat aiempaa tiiviimmin mukana museokentän uudistamisessa.

Arvoisa puhemies! Keskustalle on tärkeää, että museotoiminta on koko maan kattavaa. Kun päätöksiä tulevista vastuumuseoista tehdään, on valtakunnallisesti kattavasta ja monipuolisesta museoverkosta pidettävä kiinni. Keskustalle on niin ikään huomioon otettavaa, että niissä maakunnissa, joissa on tällä hetkellä useampi maakunnallinen museo, voi jatkossakin toimia useampi alueellisen vastuutehtävän museo.

17.47 Riitta Mäkinen sd: Arvoisa rouva puheenjohtaja! Jatkan edellistä puheenvuoroani tästä paikalta — jäin tänne äsken vahingossa ajatuksissani. Olisin voinut tulla toki sinne eteenkin.

Eli totesin, että lakiesityksessä on havaittavissa muutamia epämääräisyyksiä suhteessa arviointikriteereihin, joilla avustuskelpoisuutta arvioidaan, sekä suhteessa arviointiprosessien läpinäkyvyyteen:

”Museolain 3 §:n 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättää museon hyväksymisestä valtionosuuteen oikeutetuksi valtion talousarvion rajoissa.” Ja edelleen: ”Museovirasto arvioi, täyttääkö hakija museolain asettamat edellytykset. Valtionosuuden edellytykset täyttäviä uusia museoita voidaan hyväksyä valtionosuuden piiriin vain rajoitetusti, eikä myöskään henkilötyövuosia voida välttämättä vahvistaa täysimääräisesti toteutuneiden henkilötyövuosien mukaisena.”

On todennäköistä, että tulevina vuosina avustuksen piiriin hakeutuvien toimien määrä ylittää reaaliset käytössä olevat resurssit. On syytä kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että Museoviraston kriteerit tukikelpoisuutta arvioitaessa ovat mahdollisimman selkeät. Tulkinnan mahdollisuuksia rajaamalla voidaan välttää turhia epäselvyyksiä.

Toiminnan arvioinnin tulisi yleisemmälläkin tasolla olla mahdollisimman läpinäkyvä ja nojautua vahvasti todennettavissa olevaan tietoon. Erittäin tärkeää tämä on tarkasteltaessa rahoituskausien välistä toimintaa, mutta otettava huomioon myös arvioitaessa taiteelliseen toimintaan liittyviä edellytyksiä. Näkökulma on luonnollisesti ulotettava koskemaan myös harkinnanvaraisesti myönnettäviä avustuksia.

Arvoisa puhemies! Valtion tulee osaltaan kantaa vastuunsa siitä, että kunnille laissa määrättyjen tehtävien hoidosta aiheutuvat kustannukset eivät karkaa käsistä. Hallituksen valmistelun lähtökohtana on ollut, että uudistus voidaan toteuttaa taloudellisten vaikutusten osalta kustannusneutraalisti. Kuntaliitto on omassa lausunnossaan ottanut vahvasti ja selkeästi kantaa siihen, että määrärahojen osoittamisen tulee olla riittävää niin laskennallisten valtionosuuksien kuin harkinnanvaraisten avustusten osalta. Liitto toteaa, että valtionosuuksia on vuoden 2012 jälkeen leikattu 20 miljoonalla eurolla, ja edelleen he painottavat, ettei uuteen järjestelmään ole järkevää siirtyä ilman tarvittavia ja vakavasti harkittuja määrärahatarkistuksia. On siis syytä kysyä, mitä konkreettisia parannuksia lakimuutos tuo nykytilaan, jos toiminnan vahvistamiseen ei kohdenneta riittävästi resursseja.

Käytännön tasolla kunnissa on vahva tahtotila tukea, kehittää ja ylläpitää laadukasta ja monipuolista museotoimintaa. Toivonkin siis, että lakia valmisteltaessa ja vietäessä eteenpäin pidetään huolta siitä, että yhdessäkään kaupungissa tai kunnassa ei näitä edellytyksiä museotoiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen ajeta alas myöskään tulevaisuudessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 105/2018 vp

17.50 **Aila Paloniemi kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Olisi ensinnäkin ollut todella hienoa, jos ministeri olisi ollut täällä keskustelemassa kanssamme tästä tärkeästä asiasta.

Asiani koskee ihan tuota samaa, mitä edustaja Viitanen hyvin nosti esille. Kyllä taiteen ja kulttuurin rahoitus tarvitsisi kokonaisarvioinnin, läpivalaisun. Me olemme kuulleet tässä maassa niin monia ryhmiä, jotka erittäin korkeatasoista taidetta ja kulttuuria tarjoavat, että on erittäin masentavaa se, että vaikkapa vapaa kenttä, joka tarvitaan aivan välttämättä taiteen ja kulttuurin uusintamiseen, on tällä hetkellä siinä tilanteessa, että erittäin monet toimijoista eivät saa minkäänlaista tukea. Maailma muuttuu ympärillä, ja pitäisi rohkeasti uskaltaa katsoa tätäkin asiaa, voisiko siellä resursseja allokoida jotenkin toisella tavalla, koska tämä tilanne ei ole nyt hyvä.

17.51 **Pia Viitanen sd:** Arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää niin edustaja Mäkistä kuin edustaja Paloniemeäkin erinomaisista puheenvuoroista ja todeta juuri sen, että nimenomaisesti nyt olisi kokonaisharkinnan paikka ja voisimme tässä yhteisestikin sen tunnustaa, että lisäresursseja tarvitaan. Kun tehdään uudistus, tehdään se kunnolla ja annetaan samalla kulttuurille ja taiteelle sen ansaitsemat mahdollisuudet.

Itsekin olisin, puhemies, sellaista toivomusta halunnut esittää, että tässä yhteydessä olisi ollut hyvä, kun ministeri olisi ollut paikalla. Olisimme voineet vähän laajemminkin keskustella tästä tärkeästä valtionosuusuudistuksen tilanteesta ja sen tulevaisuudesta. Me olemme sivistys- ja tiedejaostossa valtiovarainvaliokunnassa perehtyneet tähän asiaan niin keväällä kuin syksyn kuluessa. Edustaja Paloniemi muun muassa on siellä myös jäsenenä, ja me olemme jo käyneet tätä keskustelua.

Oikeastaan viime kesänä, kun eduskunta teki kehysmietintönsä valtiovarainvaliokunnassa, me totesimme ihan yhteisvoimin yksimielisessäkin osuudessakin sen, että tämä valtionosuusuudistus on äärimmäisen tärkeä ja pitäisi nimenomaisesti nyt harkita sitten se kokonaisresurssi, mikä siihen tarvitaan, koska kaikki tietävät, että tällaisenaan siitä ei tule vielä mitään, koska se tarvitsee lisäresurssin. On aivan selvää, että emme voi lähteä liikkeelle senkaltaisilla ratkaisuilla, mitä hädissään sitten saatettaisiin joutua tekemään, mitä työryhmältä tuli ulos — onneksi siellä oli eriäviä mielipiteitä, että sitten viedään vaikka yhdeltä toimijalta toimintaedellytykset ja sitä kautta sitä niukkaa resurssia jaetaan — vaan nimenomaan lisäresursseilla, ja monia perusteluja löytyy. Löytyy perusteluja juuri sen kulttuurin oman merkityksen kautta, sen hyvinvointia vahvistavan merkityksen kautta ja myös sen kautta, että se tuo aluetalouksille selkeästi lisää resursseja ja myös parantaa työllisyyttä. Eli kaikki voittavat: tässä on semmoinen win-win-tilanne, että kukaan ei tässä häviä.

Mainitsenpa tässä nyt vielä, että kun aikanaan tutustuin aika moneenkin arvioon kulttuurin merkityksistä nimenomaan aluetalouksille, niin esimerkiksi Pirkanmaan festareiden Pirfest ry:n tekemä tutkimus osoitti, että se festari ym. kulttuuritarjonta, mitä Pirkanmaan alueella tapahtui kyseisenä vuonna, kun tutkittiin, toi aluetaloudelle yli 200 miljoonaa lisää. Eli tähän kannattaa satsata. Samoin muistan joitain tunnuslukuja siitä, kuinka paljon euroja mukanaan koko aluetaloudelle tuo vaikkapa jokainen museokävijä. Eli kaikki nämä on todella tärkeä huomata, ja toivon todella menestystä sille ajattelulle, että kulttuuri saisi lisää määrärahoja.

Kun tässä on nyt kysymys nimenomaan museoista, korostan, että haluan myös itse nostaa hattua sille hienolle museotarjonnalle, mitä maassamme on, ja toivon sille vielä parempaa tulevaisuutta. Siellä Tampereella vierailimme myös sivistys- ja tiedejaoston kanssa pa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 105/2018 vp

rissa museossa. Kävimme Muumimuseossa ja Vapriikissa, ja voin kyllä sanoa, että molemmat esimerkiksi meidän aluetaloudellemme siellä Pirkanmaalla ovat äärimmäisen tärkeitä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.